

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

Trönö nya kyrka ligger öppet på en höjd nära korsningen av vägarna mot Bollnäs och Söderhamn. Ett hundratal meter nedanför kyrkan i sydväst ligger samhället, och omkring 2,5 km längs vägen mot Söderhamn ligger Trönö gamla kyrka. Vägen upp mot kyrkan går över öppna marker och slår en trädkantad ring runt kyrkogården i söder, norr och öster, och skär igenom den i väster. Norr om kyrkan ligger församlingshemmet samt kyrkoförvaltningens ekonomibyggnad, och mellan dessa och kyrkan finns en likkällare. Kyrkogården har med tiden expanderat åt väster och inom detta område är det också anlagt en minneslund.

2.2 Kyrkan

När Trönö nya kyrka invigdes 1895 var den en helt ny byggnad på en helt ny plats. Den gamla kyrkan hade ersatts utan att rivats och då bygget skulle påbörjas valde man att placera den nya kyrkan några kilometer längre inåt landet. Den nya kyrkan blev en fullt genomförd nygotisk skapelse, slutligen fastställd av arkitekt Ludvig Pettersson, Stockholm. Drygt hundra år senare förstördes kyrkan i en brand så till den grad att endast murarna och absiden kunde räddas. Diskussionerna kring återuppbyggandet slutade vid att halva det tidigare kyrkorummet återuppbyggdes medan den andra halvan förvandlades till en atriumgård. Klocktornet återfick sin funktion genom att ett lågt tak lades över de rena murarna. Det säregna och uppmärksammade förslaget upprättades av arkitekt Åsa Flarup-Källmark, Uppsala, och kyrkan invigdes 2001.

Det nya kyrkorummet upptar östra halvan av det ursprungliga långhuset samt absiden, vilken nu fungerar som kor. I väster finns på norra sidan en sakristia och på södra sidan ett förberedelserum. Mittenpartiet utgörs av ett vindfång med entré från atriumgården. Toaletter finns på båda sidor. Passager från vindfånget leder till sakristian och förberedelserummet genom vilka man även har en direkt ingång till kyrksalen. I koret står altarbordet centralt placerat framför altaruppsatsen. På södra sidan av koret står orgelverket med ett fristående spelbord framför. På norra sidan finns predikstolen samt en nödutgång. De två bänkkvarteren delas av mittgången och har vinklade bänkar som en solfjäder sett från altaret. De ursprungliga entréerna mitt på långhusets väggar är igensatta och fungerar som ljusinsläpp till sakristian och förberedelserummet.

Atriumgården utgör den andra halvan av det gamla långhuset. Detta har i och med ombyggnaden fått funktionen av ett öppet rum med möjligheten att besöka kyrkan även då kyrkorummet är stängt. Bröstningarna till de tidigare sex fönstren har tagits bort och fungerar nu som ingångar till gården. I väster står det ursprungliga tornet kvar med ingång från atriumgården samt genom den äldre entrén i väster.

Trönö nya kyrka är till utseendet fortfarande en nygotisk kyrka. Stor vikt lades vid återuppbyggandet på att bevara karaktären av de stora murytorna av tegel, genombrutna av spetsbågiga fönster. Absiden är liksom kyrksalens tak täckt med svartmålat falsad plåt. Över atriumgården saknas tak medan det över klocktornet är byggt ett lågt korstak av glas. Murarna av ojämnt bränt tegel är murade i kryssförband. Samtliga väggar stöttas av strävpelare och delar in fasaderna i sektioner med var sitt fönster. Längs takfoten på långhuset löper liksom på tornet en dekorativ fris av krysslagt tegel mot ljust putsade fält. Tornet har även en gördel av murade spetsbågiga blinderingar vilka även upprepas på långhusets västra gavel. Uppåt avslutas murarna av fialer, krabbor och vimperger. De huggna odecorerade väggarna inom atriumgården, bortsett från den östra, är de ursprungliga invändiga tegelmurarna i långhuset.

En balkong av betong på stöd av svartmålat järn är placerad på den ursprungliga orgelläktarens plats, vilken nås endast via tornet. Östra väggen är nybyggd och utgör fasaden på den nya kyrkobyggnaden. Den tegelfärgade och slätputsade muren är förskjutet i två steg vilket skapar plats för vertikala fönsterband i vinkel mot fasaden. Djupast liggande är entrédörrarna omgivet av ett glasparti. Hela fasaden skyddas av ett pulpettak, och ovan detta syns den tresidiga gavelspetsen på kyrksalens tak, bildande ett dekorativt element. I dess mitt finns ett rött hjulkors mot svart botten och på nocken ett förgyllt kors. Inom atriumgården finns bänkar längs murarna och två konstverk i sten står uppställda diagonalt i söder och norr. En rullstolsramp leder längs fasaden till de tre öppningarna i norr. Hela kyrkan vilar på en huggen naturstensgrund och socklarna inom atriumgården är liksom rullstolsrampen klädda med kalksten. Atriumgårdens golv är belagt med kullersten.

Kyrksalen är ett mycket ljus rum med de ursprungliga fönsteröppningarna kvar, tre mot söder respektive norr, samt tre i koret. Från väster kommer ljus in genom det glasade partiet som omger dörrarna mot vindfånget. Det ljusa taket av glesa brädor är delat med lägre partier längs murarna samt ett högre i mitten, något bredare än koret. De olika delarna av taket är något välvda och ger därför ett draperat intryck. Väggarna är slätputsade med nischer vid fönstren, fönsterbänkar av grå kalksten och radiatorer med galler nedanför. Koret är den ursprungliga femsidiga absiden med ett halvt stjärnvalv och putsade väggar. Västväggen är brädklädd lika taket i övre delen och putsad i den nedre, med dörrar till sakristian och förberedelserummet. Glaspartier med ramar av trä reser sig i hörnen mot de båda rummen, samt runt dörrarna mot vindfånget. Golvet är belagt med rödbrun kalksten, förhöjt med två steg i koret och körgradängerna framför orgeln. Koret domineras av den breda altartavlan och altarbordet framför. Färgsättningen är hållen i ljusa färger, väggarna är målade i en ljus beige nyans, fönstren i ljus grått och samtliga trädetaljer är trävita. Sakristian och förberedelserummet är enkelt inredda med vägghfasta trävita skåp och sparsam möblering. De är liksom kyrksalen ljusa rum med stora ljusinsläpp och ljus målade väggar. Även golvet av rödbrun kalksten är lika. Taken är här släta och målade vita.

Altaret består av en altartavla med ett fristående altarbord framför. Tavlan är skapat av mosaik i beige och guld och visar molnet som föregick israeliterna genom öknen. Altarbordet av kalksten pryds av ett litet stående kors i ena hörnet. Predikstolen är placerad i höjd med koret och enkelt utformad med släta sidor, ljus målade utan dekorationer. Piporgelns högresta fasad följer takets form och är således högre mot altaret än mot väggen. Den domineras av fem grupper synliga pipor, innefattade i en stomme av ljus omålat trä. Framför står den digitala orgeln av mörkt trä vilken kompletterar piporgeln samt fungerar som spelbord. De grågröna bänkarna är öppna med släta gavlar och stoppade sitsar. Kyrksalens fönster gestaltar olika kristna symboler med bland annat korset, treenigheten och fisken. Ovan entrén hänger en rutmönstrad textil av lin.

Värt att särskilt notera är det så kallade Trönöskrinet från 1200-talet, vilket är det enda bevarade föremålet sedan innan branden. Detta relikskrin kunde räddas genom omfattande konservatorsinsatser och finns nu att bese i ett säkerhetsskåp i västra väggen.

För kyrkorummet och atriumgården utformades ett omfattande konstprogram av hög klass av Ann Magnusson vid Statens konstråd. Detta innefattade bland annat altartavlan och dopfunten av Signe-Persson Melin, kyrkfönstren av Mikael Lundberg, textilen ovan entrén av Marie Gunnarsson och ett förgyllt kors av Gunnar Cyrén.

Tornet är efter branden inrett med en trappa längs murarna upp till klockplanet, där himlen visar sig genom det låga glastaket. I det tidigare vapenhuset finns idag förrådsutrymmen

under trappan men fungerar i övrigt endast som passage från kyrkogården till atriumgården och dess läktare. Väggarna utgörs av de brandskadade tegelmurarna som renhuggits, och golvet är belagt med ljusgrå kalksten. De nya klockorna är gjutna i samma storlek som de ursprungliga av Bergholtz Klockgjuteri i Sigtuna.

2.3 Kyrkogården

Kyrkogårdens äldsta gravar ligger i direkt anslutning i väster och kyrkogården har därefter tagits i anspråk motsols runt kyrkan. 1990 utvidgades kyrkogården ytterligare åt väster och en minneslund anlades. En stor del av detta kvarter har ännu ej tagits i bruk. Generellt är gravarna enkla med en blandning av stenar och träkors bland de äldsta och enbart stenar bland de yngre. Den sten som utmärker sig bekostades av församlingen då den första gravsättningen skulle ske. Den utformades i vikingatida stil men restes dock inte förrän 14 år senare, 1909, över pigan Brita Andersson. Det äldsta kvarteret saknar de låga häckar som skiljer raderna av gravar i de yngre kvarteren. Den övriga vegetationen består främst av lönnar som inramar kvarteren runt kyrkan, oxlar som inramar det senast tillkomna kvarteret i väster, samt buskar. Den genom en häck avskiljda minneslunden nås via en kullerstenbelagd gång medan övriga är grusbelagda. Strax norr om kyrkan finns en likkällare i form av en jordkällare med en enkelt utformad entré. En putsad och vitfärgad vägg med en dubbelpart, ett kors och två väggarmaturer omges av den gräsbeväxta kullen. För att markera kyrkogårdens gräns löper ett rött spjälstaket runt hela anläggningen.

2.4 Församlingshem och ekonomibyggnad

Norr om kyrkan, ställda i vinkel, finns församlingshemmet och ekonomibyggnaden. Församlingshemmet är en rektangulär byggnad på gjuten grund, klädd med ljust målad panel, grågröna fönster- och dörrömfattningar samt täckt av ett sadeltak. Ekonomibyggnaden är likaså en rektangulär byggnad under ett sadeltak, dock rödmålad med vita fönster och dörrömfattningar. Taken är klädda med betongpannor på församlingshemmet och korrugerad plåt på ekonomibyggnaden. Framför byggnaderna, mot kyrkan, finns en grusad yta för parkering.

2.5 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Trönö nya kyrka var en av väldigt få fullt genomförda nygotiska kyrkor i tegel på den norrländska landsbygden. I och med att kyrkans tak och inredning totalförstördes i branden 1998 krävdes ett genomgripande arbete för att återta funktionen som församlingskyrka. Med kvarvarande murar skapades en modern kyrka i 1890-talets dräkt. Således är det nygotiska inslaget i dagens kyrka en lika viktig del som det var då den ursprungligen uppfördes. Trönö nya kyrka är därför en komplex kyrka med två väsensskilda karaktärer, helt beroende av varandra. Den nya funktionella och uppskattade kyrksalen ryms inom den sedan länge hävdade tegelkyrkan och dess omgivande kyrkogård. Som exempel på två fullt genomförda arkitektoniska verk i en och samma byggnad är därför Trönö nya kyrka mycket speciell och av nationellt intresse.

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- Kyrkans nygotiska stil och öppna placering i landskapet är kännetecknen av hävd
- 1890-talets kvarvarande murverk tillhör den ursprungliga kyrkan men är även en förutsättning för den senaste ombyggnadens idé och utseende
- 2000-talets genomarbetade utförande med nya kyrksalen, atriumgården och tornet är en säregen skapelse av nationellt intresse

- Konstverken i kyrksalen och atriumgården ingår i ett helt program för kyrkans utsmyckning och består dessutom av sådana betydelsefulla inventarier som altartavlan
- De enkla gravvårdarna från 1900-talets första decennier är viktiga dokument och länkar till kyrkogårdens äldsta historia
- Gravvården över Brita Andersson avviker tydligt från de övriga och berättar en historia som ger förståelse för församlingens stolthet då kyrkan invigdes första gången 1895

2.6 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Berglöw, Gösta, *Trönö kyrkor och prästgårdar*, Malung 1989

Bjerknes, Bo, *Trönö nya kyrka 1895-1995*, Ljusdal 1995

Lindgren, Anna, *Trönö nya kyrka*, slutredovisning, Länsmuseet Gävleborg 2002

Länsmuseet Gävleborg, ärendearkivet

Nisbeth, Åke, *Trönö kyrkor*, Hälsinglands kyrkor, nr. I, Uppsala 1966

Riksantikvarieämbetet, Antikvarisk-topografiska arkivet

Datum för inventering: 2006-05-17

Inventerare: Martin Åhrén

Ansvar för kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Martin Åhrén och Anna Lindgren

Rapportsammanställning: Martin Åhrén